

ה. מדרגות הנביאים שכבר התנבאו

ואמנם גם אחרי השיגם מעלת הנבואה, יבחנו (=יובחנו, יובדלו) הנביאים זה מזה במעלה ומדרגה, בין בכמות בין באיכות.

פירוש - כי יש שיתנבא פעמים רבות, ויש שלא יתנבא אלא מעט. וכן באיכות הנבואה עצמה, יש ששיג התדבקות גדול בו יתברך שמו וישכיל השכלות גדולות מאוד, ויש שהתדבקותו לא יהיה כל כך, וכן השכלתו.

אמנם בזה ישוו כל המתנבאים: שיהיה להם דבקות ניכר להם בו יתברך שמו, וגילוי ממנו יתברך שמו אליהם ניכר אליהם בבירור שלא יסתפקו בו. אלא שבהתדבקות עצמו ובגילוי וההשכלה יבחנו המדרגות הרבות שיבחנו⁸⁸.

ו. שליחויות הנביאים - כיצד נביא טועה ביישום שליחותו

וממה שיגיע לנביאים הוא היותם משתלחים בשליחות ממנו יתברך שמו. והיינו כי לא זה הוא עצם הנבואה, ואינו מוכרח כלל בנביא שישתלח לאחרים⁸⁹. אבל עצם הנבואה כבר ביארנוהו - שהוא התדבק בו יתברך שמו והגלותו יתברך שמו אליו, ויתלוו לזה הידיעות וההשכלות שיתלוו. ומן המקרים שקורים פעמים רבות לנביאים, הוא השתלחם לאחרים.

וכבר אפשר שיגיע (עניין) זה (=של השליחות) אל נביא מובהק ובקי מאוד בדרכי הנבואה ויודעם על בוריים. ואפשר שיגיע אל מי שלא יהיה כל כך בקי ומלומד בזה. ומצד זה אפשר שיקרו טעויות לנביאים, לא במה שיתנבאו, אלא במה שיעשו הם מדעתם, ולא יִשְׁלְמוּ מה שראוי בשליחותם, ויענשו⁹⁰. וכמעשה הנביא של ירבעם⁹¹ שעבר

הערות - ילמד ענוים דרכו

88 רמב"ם הל' יסודי התורה ז,ב: "הנביאים - מעלות מעלות הן. כמו שיש בחכמה חכם גדול מחברו, כך נבואה נביא גדול מנביא..."

89 מגילה יד,א: "תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל... ותו ליכא? והכתוב: 'ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים' - אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל! מיהוה טובא הוו. כדתניא: הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות - נכתבה, ושלא הוצרכה - לא נכתבה". ודאי שמאות אלפי נביאים לא היו שלוחים, אלא היו נביאים לעצמם. וז"ל הרמב"ם בהל' יסודי התורה ז,ז: "הנביא - אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד, להרחיב לבו ולהוסיף דעתו, עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים. ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ, או לאנשי עיר או ממלכה, לכונן אותם ולהודיעם מה יעשו, או למונעם ממעשים הרעים שבידיהם..."

90 היינו שלא טעה במה שה' אמר לו, אלא שטעותו נגרמה מאי ידיעת כל כללי הנבואה. זה יכול לקרות לנביא שאינו בקי ומלומד דיו בכללים אלו.

91 הכוונה לעידו הנביא שהתנבא לירבעם שהמזבח יקרע, שנאמר עליו על פי ה' לאכול שם, והוא עבר על דברי עצמו בגלל נביא שניסה אותו - מלכים א פרק יג: "וַיִּלֶךְ אַחֲרַי אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיִּמְצְאֵהוּ יֹשֵׁב תַּחַת הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו: הֲאֵתָה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּאתָ מִיְהוּדָה? וַיֹּאמֶר: אֲנִי. וַיֹּאמֶר אֵלָיו: לָךְ אֲמִי הַכִּיָּתָה וְאָכַל לֶחֶם. וַיֹּאמֶר: לֹא אוֹכַל לָשׁוּב אֶתְךָ וְלָבוֹא אֶתְךָ וְלֹא אֶכֶל לֶחֶם וְלֹא אֶשְׁתֶּה אֶתְךָ מִים

מסלול 1: יום ב, כח סיון מסלול 3: יום ד, כז סיון
מסלול 2: יום ג, כח סיון מסלול 4: יום ה, כז סיון

על דברי עצמו, ונמשך לו מהיותו בלתי מדוקדק בדרכי הנבואה⁹², וכמ"ש ז"ל על זה בש"ס (סנהדרין פט, ב).

ז. אפשר שלא ישיג הנביא כל מה שנכלל בנבואתו, אך אי אפשר שיטעה במה שכן השיג

והנה עוד אפשר לנביא מן הנביאים שישיג עניין אמיתי בנבואתו, אך לא ישיג כל העניינים האמיתיים שנכללו בה. דרך משל, נבואתו של יונה בן אמיתי, שנאמר לו (יונה ג, ד): "וְיִנְיָנָה נְהַפְכֶתָּ", ונכללו בדיבור הזה שתי הבנות אמיתיות: אחת - העונש שהיה מעותד להם כפי חטאם, והשנית - מה שהיה צפוי לפניו יתברך שמו שיקרה בהם, דהיינו שיהפכו מרעה לטובה.

ואולם אילו לא היה נכלל באמת בדיבור אלא עניין העונש לבדו, כשהיה הקב"ה שב וניחם על הרעה, היה מגלה הדבר לנביאים ובפרט ליונה, שהיתה מתחדשת עליהם גזרה זולת הראשונה. אמנם בהיות שכלל הקב"ה בדיבור האחד שתי ההבנות - לא הוצרך חידוש גזרה עליהם, אלא שנתקיים הדיבור בהבנה השנייה ולא בראשונה. אך יונה לא השיג בתחילה אלא ההבנה הראשונה ולא השנייה, והוא מה שאמר ז"ל (סנהדרין פט, ב): יונה איהו דלא אבחיץ⁹³.

הערות - ילמד ענויים דרכו

92 במקום הזה. כי דבר אלי בדבר ה': לא תאכל לחם ולא תשתה שם מים לא תשוב ללכת בדרךך אשר הלכת בה. ויאמר לו: גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר השכחו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישתה מים. כחש לו. וישב אתו ויאכל לחם בביתו וישתה מים. ויהי הם ישיבים אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו. ויקרא אל איש האלהים אשר בא מיהודה לאמר: כה אמר ה': יען כי מרית פי ה' ולא שמרת את המצוה אשר צוה ה' אלהיך, ותשב ותאכל לחם ותשתה מים במקום אשר דבר אליך אל תאכל לחם ואל תשתה מים - לא תבוא נבלתך אל קבר אבתך. ויהי אחרי אכלו לחם ואחרי שתותו ויתקבש לו החמור לנביא אשר השיבו. וילך וימצאהו אריה בדרך וימיתהו...
כתב הרשב"א בתשובה (א, יא) שלא ידע שנביא שהצטווה באופן ישיר, אין אפשרות שהדבר יתבטל על ידי נבואת חבירו, אלא רק על ידי נבואה אישית שבאה אליו (כמו שקרה לאברהם, ולהבדיל לבלעם). לעומתו, הרלב"ג פירש שהנבואה יכולה להתבטל רק כאשר הדיבור השני יפרש את הנבואה הראשונה באופן שיתברר שאין זה ביטול. כמו שנאמר באברהם: "והעלהו שם לעולה" וביאר לו בשנייה שכונתו היתה ללמד את יצחק את עבודת הקרבנות, או רק להעלותו ולא לשחטו וכיו"ב. ויש אומרים שהיה לנביא לבחון באותות אם השני אכן נביא כפי שהוא טוען, ולא להאמין לו רק לפי דבריו.

93 סנהדרין פט, ב: "תני תנא קמיה דרב חסדא: הכובש את נבואתו - לוקה. אמר ליה: מאן דאכיל תמרי בארבלא (=בכלי, בלי שרואים האחרים שיש שם תולעים ולא התרו בו) לקי? מאן מתרי ביה? אמר אביי: חברה נביאי. מנא ידעי? אמר אביי: דכתיב: 'כי לא יעשה ה' אלוהים דבר כי אם גלה סודו'. ודילמא הדרי ביה? אם איתא דהדרי ביה - אודועי הוּו מודעי לכולהו נביאי. והא יונה דהדרי ביה ולא אודעוהו (=שהרי ישב מחוץ לעיר "עד אשר יראה מה יהיה בעיר" - הרי שלא ידע מה יהיה בה)! יונה מעיקרא 'נינוה נהפכת' אמרי ליה, איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה."

ונראה לי שהטעם שיונה לא הבחין הוא שלא היה מאוזן במידת האמת ולא היה מכיר במידת "ארך אפיים"; וישמו מוכיח עליו: "יונה בן אמיתי". כאשר ראה שה' האריך להם אפו, הזכיר לפני ה' את

מסלול 1: יום ב, כח סיון	מסלול 3: יום ד, כו סיון
מסלול 2: יום ג, כח סיון	מסלול 4: יום ה, כו סיון

ח. סגנון דיבורו של הנביא ומעשיו

ואמנם צריך שתדע, שהנה כנבואת המתנבאים (=לעם) יבחנו שתי הבחנות: האחת - העניין, והשנייה - הדברים והמילות.

וזה כי הנה יש ששיג הנביא עניין מהעניינים, ולא יוגבל לו (=לא יגבילו אותו מהשמים) במילות, אלא יגידהו הנביא במילות כרצונו. ויש ששיגו עניין מוגבל במילות גם כן - כגון נבואותיהם של ישעיה, ירמיה ושאר הנביאים הנכתבים לדורות, שהנה נגבלו מילותיהם בנבואה, לכלול עניינים רבים כאחד.

וגם בזה תשתנה המליצה, כפי הכנת הנביא עצמו ודרכיו⁹⁴, וגם ישתווה לטבע לשונו ודרך דיבורו⁹⁵.

ופעמים רבות ניתן לנביאים לעשות מעשים עם נבואתם, כגון אזורו של ירמיה (ירמיהו יג) ועולו (ירמיהו כז), ולבנה של יחזקאל (יחזקאל ד), ורבים כאלה. ועניינם היה שעל ידי המעשים ההם היו מתעוררים כוחות מכוחות העליונים, מה שהיה מצטרך לפי אמיתת העניין שעליו היתה הנבואה בכל בחינותיו, ומאז היו מזדמנים ונפקדים להוציא הדבר לפועל⁹⁶, בזמן הראוי לו.

הערות - ילמד ענוים דרכו

- מידות הרחמים ולא הזכיר את מידת האמת, כי לא הבין כיצד אריכות אפיים אינה סותרת את מידת האמת (עיי'ן מסילת ישירים פרק ד). זה כדברי הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ז), שהמסכים של הנביאים המסתירים להם חלקים מהידיעה הנבואית, הם המידות שאינן מתוקנות.
- 94 חגיגה יג, ב: "אמר רבא: כל שראה יחזקאל (=שהאריך לפרט את מראה המרכבה) ראה ישעיה (=שקיצר ביותר). למה יחזקאל דומה? לבן כפר שראה את המלך, ולמה ישעיה דומה? לבן כרך שראה את המלך". הסביר רש"י שישעיהו כבן עיר שרגיל לראות את המלך, ולכן אינו מתלהב לספר מה ראה. ולפיו ישעיהו היה גדול מיחזקאל בנבואה. אולם תוס' פירשו שיחזקאל כאדם שמספר שראה את המלך בכפר, שאין מאמינים לו, ולכן הוצרך לפרט. כך הוא חי בגלות ולכן היה צריך לפרט כדי שיאמינו למה שראה. לפי זה החילוק אינו נובע מחילוק במדרגות הנביאים אלא מחילוק בין המקומות והתקופות. לעומת זאת, הרמב"ם במו"נ ג, ו, פירש שישעיהו חי בדור שכולם הכירו את מעשה המרכבה, ועל כן באמירה כללית כבר ידעו כולם מה ראה, בעוד שיחזקאל חי בדור שלא הכירו ולכן הוצרך לפרט להם. לפי דבריו החילוק נובע ממדרגת אנשי הדור.
- 95 סנהדרין פט, א: "הוזה ליה (=לצדקיה בן כנענה) למידק, כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק: סגנון אחד (=אותו עניין) עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאין בסגנון אחד (=אלא כל אחד מביע את אותו עניין בסגנון משלו). עובדיה אמר: 'זדון לבך השיאך', ירמיה אמר: 'תפלצתך השיא אותך זדון לבך'. והני (=כל הנביאים שניבאו לאחאב שינצח במלחמה), מדקאמרי כולהו כהדדי (=באותן מילים) - שמע מינה לא כלום קאמרי (=שאינן זו נבואת אמת). דילמא לא הוה ידע ליה להא דרבי יצחק? יהושפט הוה התם, וקאמר להו. דכתב: 'ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד? אמר ליה: הא איכא כל הני! אמר ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: סגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד."
- 96 הרמב"ן בפרשת לך לך (יב, ו) כתב שכאשר הנביא עושה מעשה - הגזרה תתקיים על כל פנים: 'ודע, כי כל גזירת עירין, כאשר תצא מכוח גזרה אל פועל דמיון, תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות, כמאמר ירמיהו שציווה לברוך: 'והיה ככלותך לקרוא את דברי הספר

שאלות מנחות:

- ✦ באילו שני דברים שווים כל הנביאים ובאילו שונים?
- ✦ מה גורם לשוני ולמדרגות שבין הנביאים?
- ✦ כיצד סיפורו של עידו הנביא ממחיש את הצורך שהנביא יהיה חלק מ"חבל נביאים" ושיהיה לו נביא שהוא "אב" כמו שקרא אלישע לאלהו: "אבי אבי...?"
- ✦ מדוע אי הבנתו של יונה אינה נחשבת לטעות בנבואה? האם מצב כזה לא עלול לגרום למצב שהנביא יטעה את העם שאליו נשלח?
- ✦ כיצד ניתן לתרץ זאת בדברי הרמח"ל שיש נבואות שהקב"ה נותן לנביא גם את המילים עצמן?

מסלול 4 - הלימוד בשישי-שבת ברמב"ן על הפרשה

הערות - ילמד ענוים דרכו

הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת: ככה תשקע בבל'. וכן עניין אלישע בהניחו זרועו על הקשת: 'ויאמר אלישע ירה! יור, ויאמר: חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם'. ונאמר שם: 'ויקצוף עליו איש האלוהים ויאמר: להכות חמש או שש פעמים, אז הכית את ארם עד כלה. ועתה שלוש פעמים תכה את ארם'. ולפיכך החזיק הקדוש ברוך הוא את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו, והבן זה".

מדברי הרמח"ל כאן מובן מדוע קשה להשיב גזרה שיצאה אל פועל דמיון: על ידי פעולת הנביא יוצאת הגזרה מבית דין של מעלה אל הפקידים המבצעים (מה שנקרא בספרות הפנימית "מסירת הפתקין"), ופעולה שכבר יצאה אל הפועל - קשה להשיבה.

מסלול 1: יום ב, כח סיון	מסלול 3: יום ד, כו סיון
מסלול 2: יום ג, כח סיון	מסלול 4: יום ה, כו סיון